

POSTANOWIENIE

Dnia 7 stycznia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Syndyka Masy Upadłości "R." - Spółka Jawna
o stwierdzenie zakończenia postępowania upadłościowego
oraz z wniosków S.R., B.R. i T.R.
o umorzenie zobowiązań upadłego niezaspokojonych w postępowaniu
upadłościowym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 7 stycznia 2009 r.,
skargi kasacyjnej dłużników S.R. i B.R.
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 26 marca 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Ł. postanowieniem z dnia 25 stycznia 2008 r. stwierdził
zakończenie postępowania upadłościowego spółki jawnej działającej pod firmą „R”

Spółka jawna i jednocześnie oddalił wnioski zgłoszone przez S.R., B.R. i T.R. - wspólników upadłej spółki, o umorzenie zobowiązań upadłej spółki niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym,

Według ustaleń tego sądu, upadłość wymienionej spółki jawnej obejmująca likwidację jej majątku została ogłoszona dnia 18 lutego 2005 r. W toku postępowania upadłościowego zostały zaspokojone wierzytelności należące do pierwszej kategorii zaspokojenia a zaspokojenie wierzytelności wszystkich kategorii wyniosło 56,0903%. Sąd Rejonowy wskazał, że z uprawnienia wynikającego z art. 369 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm. – dalej wymieniana jako u.p.u.n.) może skorzystać jedynie upadły przedsiębiorca, który jest osobą fizyczną i w stosunku do którego zostało przeprowadzone postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację składników majątkowych prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa, a także jego majątku osobistego w rozmiarze dozwolonym przez prawo upadłościowe i naprawcze.

Na wymienione postanowienie zażalenie złożyli S.R. i B.R. Wnieśli o jego zmianę i uwzględnienie wniosku. Ich zdaniem, ze względu na treść art. 22 § 1 i 31 § 1 k.s.h., sytuacja wspólnika spółki jawnej, który jest osobą fizyczną jest pod względem obowiązku zapłaty pozostałych długów taka sama, jak sytuacja osoby fizycznej w stosunku, do której jako przedsiębiorcy prowadzone było postępowanie upadłościowe.

Postanowieniem z dnia 26 marca 2008 r. Sąd Okręgowy oddalił w całości zażalenie złożone przez wspólników upadłej spółki. Sąd Odwoławczy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że przewidziana w art. 369 u.p.u.n. możliwość umorzenia w całości lub w części zobowiązań upadłego, dotyczy wyłącznie dłużników będących osobami fizycznymi. Wynika to z faktu, że inni przedsiębiorcy z reguły tracą byt prawny po zakończeniu postępowania upadłościowego, co sprawia, że stosunki prawne z ich udziałem wygasają bez potrzeby orzekania o tym. Podmiotem postępowania upadłościowego była spółka jawna a nie osoby fizyczne – jej wspólnicy. Postępowanie upadłościowe dotyczyło majątku spółki a nie majątku wspólników, choć oni sami posiadają zdolność upadłościową. Tylko gdyby została ogłoszona upadłość poszczególnych osób fizycznych wspólników spółki jawnej,

mogliby oni wnosić o umorzenie własnych zobowiązań niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym.

W skardze kasacyjnej wspólnicy upadłej spółki zarzucili naruszenie art. 369 u.p.u.n. polegające na przyjęciu, że tylko ogłoszenie upadłości poszczególnych wspólników spółki jawnej uprawniałoby ich do umorzenia zobowiązań nie zaspokojonych w postępowaniu upadłościowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według art. 369 u.p.u.n. postępowanie w sprawie umorzenia zobowiązań upadłego, niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym wszczyna się na jego wniosek. Na tej podstawie należy przyjąć, że wniosek wspólników upadłej osobowej spółki handlowej został złożony przez osoby nieuprawnione.

Ponadto z art. 369 u.p.u.n. wynika jednoznaczne ograniczenie kręgu osób uprawnionych do oddłużenia, jedynie do tych upadłych, wobec których przeprowadzono postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację majątku upadłego, którzy są osobami fizycznymi. Oczywisty sens językowy omawianego przepisu, który ze względu na wyjątkowość zawartego w nim rozwiązania wymaga ponadto ścisłej interpretacji, potwierdzają także subsydiarne metody wykładni, których zastosowanie usprawiedliwiają zarzuty skargi kasacyjnej odwołujące się do dyrektyw wykładni systemowej i celowościowej.

W obecnym stanie prawnym nie ma już wątpliwości, co do samodzielnego i odrębnego od wspólników statusu prawnego spółek osobowych. Pojawiające się wcześniej w literaturze i orzecznictwie kontrowersje na tle art. 81 k.h., co do statusu prawnego spółki jawnej i komandytowej rozstrzyga obecnie brzmienie art. 8 k.s.h., który operuje jednoznaczną formułą nabywania przez spółkę praw i zaciągania zobowiązań „we własnym imieniu”. Samodzielność tych dwóch podmiotów skłania do uznania, że wyrok wydany przeciwko takiej spółce nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej przeciwko wspólnikom oraz że wyrok zapadły przeciwko wspólnikowi nie ma powagi rzeczy osądzonej przeciwko spółce (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2004 r., V CZ 53/04, nie publ.; z dnia 21 lipca 2006 r. III CSK 164/06, nie publ.). Spółka jawna, jako jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca we własnym imieniu działalność

gospodarczą, której art. 8 § 1 k.s.h. przyznał zdolność prawną, jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 5 ust. 2 u.p.u.n., mającym - odrębną od wspólników - zdolność upadłościową. Podkreśla to także treść art. 5 ust. 3 pkt 2 u.p.u.n., rozszerzającego zastosowanie ustawy do wspólników osobowych spółek handlowych, ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia. Wobec tego dopuszczalne jest ogłoszenie upadłości wobec wspólników spółki jawnej odpowiadających za zobowiązania spółki na podstawie art. 22 § 2 k.s.h. bez ograniczenia całym swoim majątkiem. Zdolność upadłościowa wspólników spółki jawnej łączy się z ich udziałem w spółce. Dlatego wspólnik spółki jawnej traci zdolność upadłościową, w razie wystąpienia ze spółki (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 grudnia 2008 r., III CZP 126/08, nie publ.). Odrębna zdolność upadłościowa spółki jawnej i jej wspólników wymaga odrębnej oceny spełnienia przesłanek ogłoszenia upadłości. Ogłoszenie upadłości spółki osobowej nie pociąga za sobą ogłoszenia upadłości jej wspólników. Niewypłacalność spółki jawnej nie oznacza jednocześnie niewypłacalności jej wspólników dysponujących osobistym majątkiem, który może stanowić dostateczne źródło zaspokojenia zobowiązań spółki. Odrębność podmiotowa spółki i wspólników obejmuje także majątki tych podmiotów. Ogłoszenie upadłości wspólnika spółki jawnej będzie możliwe, gdy zostaną wobec tego wspólnika spełnione przesłanki z art. 5 ust. 3 u.p.u.n., niezależnie od spełnienia analogicznych przesłanek wobec spółki (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2004 r. III CZP 41/04, OSNC 2005/7-8/129). Dopiero wówczas wspólnik spółki jawnej, wobec którego zostanie zakończone postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację jego majątku, będzie mógł złożyć wniosek o orzeczenie o umorzeniu w całości lub w części niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym jego zobowiązań, które z mocy art. 22 § 2 k.s.h. są także zobowiązaniami spółki jawnej. Brak bezpośredniego wpływu postępowania upadłościowego spółki na odpowiedzialność jej wspólników wyklucza traktowanie upadłości spółki jako automatycznej upadłości samych wspólników.

Z ograniczonym zakresem podmiotowym art. 369 u.p.u.n. korespondują pozostałe przepisy regulujące instytucję oddłużenia zawierające postanowienia, które mogą odnosić się tylko osób fizycznych. Według art. 369 ust. 3 u.p.u.n., nie

podlegają umorzeniu między innymi należności alimentacyjne, renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci. Jedną z przesłanek orzekania o umorzeniu zobowiązań są możliwości zarobkowe upadłego (art. 370 ust. 1 u.p.u.n.).

Nie usprawiedliwia umorzenia zobowiązań spółki jawnej na podstawie art. 369 u.p.u.n. subsydiarna i solidarna odpowiedzialność wspólników spółki jawnej za jej zobowiązania. Odpowiedzialność wspólników powstaje z chwilą powstania zobowiązania spółki, niezależnie od tego, czy zostało wszczęte postępowanie upadłościowe wobec spółki, a także od tego, czy egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. Wskazuje na to art. 31 § 2 k.s.h., który pomimo ograniczenia wszczęcia egzekucji z majątku wspólnika od jej bezskuteczności z majątku spółki, dopuszcza wniesienie powództwa przeciwko wspólnikowi w każdym czasie. Wprowadzenie solidarnej odpowiedzialności wspólników (art. 22 § 2 k.s.h.), która jako odpowiedzialność za cudzy dług ma charakter gwarancyjny, służy przede wszystkim wzmocnieniu pozycji wierzycieli, którzy w ten sposób uzyskali możliwość dodatkowego zaspokojenia o ile egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna.

Jasny rezultat wykładni językowej wyrażający się wąskim i ograniczonym do osób fizycznych zakresem stosowania art. 369 u.p.u.n. wzmocniają także argumenty wykładni celowościowej. Jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, celem tego rozwiązania jest: „umożliwienie uczciwemu dłużnikowi nowego startu życiowego, wolnego od obciążeń. Po zlikwidowaniu całego majątku, osoba fizyczna nie posiada już środków na spłatę niezaspokojonych w postępowaniu upadłościowym należności. Upadły mógłby je spłacić jedynie z uzyskanych dochodów z własnej pracy. Te dochody z reguły nie wystarczają jednak na ich spłatę, co zniechęca dłużnika do normalnej pracy, a wręcz skłania go do podejmowania działalności w szarej strefie. Może to zrodzić szereg negatywnych konsekwencji społecznych. Oddłużenie uczciwych dłużników pozwoli uniknąć tych wszystkich negatywnych konsekwencji. Możliwość oddłużenia stworzy też zachętę dla uczciwych przedsiębiorców do wczesnego zgłaszania wniosków o ogłoszenie upadłości, co w konsekwencji sprzyjać będzie lepszemu zaspokojeniu wierzycieli”.

W odmiennej sytuacji pozostają inni dłużnicy objęci postępowaniem upadłościowym, będący osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi, do których stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych (art. 5 ust. 2 u.p.u.n. i art. 33¹ § 1 k.c.). Ponieważ podmioty te po zakończeniu postępowania upadłościowego z reguły tracą byt prawny i wygasają obciążające je zobowiązania, odpada potrzeba orzekania w tym przedmiocie przez sąd prowadzący postępowanie upadłościowe (por. tytułem przykładu: art. 85, 89, 103, 126 § 1 pkt 2, 289, 478 k.s.h.; art. 136 ustawy z dnia 16 września 1982 Prawo spółdzielcze – t.j. Dz. U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 ze zm.; art. 18a ust. 1 i 24 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych – t.j. Dz. U. z 2002 r., Nr 112, poz. 981 ze zm. oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1996 r. III CZP 93/96, OSNC 1997/1/2).

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.